

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

КЛІПА ЮЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 378.147:336.71]:005.342

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ
БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
ДЛЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
СТЕПАНЕНКО Людмила Михайлівна,
проректор з науково-педагогічної та виховної
роботи Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
КРУЧЕК Вікторія Аркадіївна,
завідувач лабораторії дистанційного
професійного навчання Інституту
професійно-технічної освіти НАПН України;

доктор педагогічних наук, професор
ЯШНИК Світлана Валеріївна,
професор кафедри психології
Національного університету
біоресурсів і природокористування України.

Захист дисертації відбудеться 29 вересня 2020 року о 11.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д26.053.19 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: вул. Пирогова, 9, м. Київ–30, 01601.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (вул. Пирогова, 9, м. Київ–30, 01601) і на сайті університету <http://www.npu.edu.ua>.

Автореферат розіслано 28 серпня 2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.Ю. Ляшенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Актуалізація концепту економіки знань обумовлена формуванням економічних умов та відповідним станом економіки підприємництва, що забезпечують поширення та застосування сучасних наукових знань для зростання, нарощення конкурентоспроможного інтелектуального потенціалу як академічної спільноти, так і держави та суспільства в цілому. Концепт економіки знань передбачає збагачення усіх сфер, видів і секторів економічної, соціальної, природоохоронної та політичної діяльності сучасними знаннями міждисциплінарних галузей наук, забезпечує добробут націй і учасників економічних процесів у сфері освіти, науки та інноватики. Економіка знань одночасно застосовує знання в різночинних фундаментально- та конкретно-методологічних формах, а також створює їх у вигляді науково-технічної продукції, освітньо-наукових, сервісних (консалтинг, екстеншин) послуг, науково-освітніх продуктів, конструктів, корисних моделей та академічних праць. Наукові знання, імплементовані в суспільну архітектоніку соціуму, синергетично поєднують інформацію, цифровізацію й аксіологічні установки, здатність людського потенціалу засвоювати та відтворювати змістовно-сміслові моделі у соціокультурних формах інституційної організації освітньо-наукових систем. Дуальність феномену культури наукових знань характеризується класифікаційними ознаками та закономірностями біо-соціального розвитку, узгодженими із глобальним процесом наукового пізнання та синергетично синтезованими академічним культурпотенціалом форм організації та осмисленого сприйняття дійсності навколишнього середовища через гармонізацію освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх фахівців сфери економічної безпеки банківської справи для розвитку підприємництва в Україні.

Модернізаційні зміни трансформації систем професійної підготовки висококваліфікованих кадрів і майбутніх економістів, зокрема на сучасному етапі цивільного розвитку відображені у концепціях «Економіки, заснованої на знаннях» (з англ. – Know- ledgebase economy), «Суспільства знань» (з англ. – Knowledge society) як «економіки знань» та «інтелектуальної економіки».

Науково-теоретичним підґрунтям для дослідження стратегем економіки знань професійної підготовки майбутніх фахівців і гармонізації освітньо-наукового процесу забезпечення конкурентоспроможності висококваліфікованих фахівців зі економічної безпеки вважають доробки, відповідно в ланцюгу викладення Д. Белла, М. Кастельса, Д. Куа, Р. Круфорда, Г. Сакаїї, Дж. Ходжсона, А. Гальчинського, В. Гейця, А. Кінаха, В. Семиноженко; застосування методів економічного управління системами об'єктів управління – С. Будаговською, О. Кілієвичем, М. Павловським, О. Падалка; механізмів економічної безпеки – О. Беляєва, М. Диби, В. Кириленко. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що наукові проблеми професійної підготовки майбутніх економістів для підприємницької діяльності ґрунтуються на положеннях і висновках наступних концепцій: фундаментально-філософської освіти (В. Андрущенко, Б. Бернштайн, О. Шпенглер, А. Ярошенко та ін.),

концепції професійної підготовки (А. Алексюк, Н. Дем'яненко, О. Васюк, В. Євдокимов, В. Козаков, Т. Крилова, В. Кузь, В. Лозовецька, Л. Нічуговська, Н. Ничкало, В. Олійник, П. Підкасистий, О. Романовський, Л. Сущенко, В. Сиротюк, О. Ярошенко), дидактичних концепцій (В. Бондар, Л. Вовк, І. Шапошнікова), економіко-педагогічних концепцій модернізації освітнього процесу викладання економічних дисциплін (Л. Коновалова), аналіз чинників економічної соціалізації особистості для професійного становлення (Н. Левицька) та інших учених. Дослідженню проблеми формування професіоналів, які інноваційно вирішують завдання присвячені роботи у аспектах: методологічні засади сучасної філософії освіти (І. Зязюн, В. Кремень); теорії неперервної професійної освіти (С. Гончаренко, Р. Гуревич, А. Гуржій, М. Корець, В. Поліщук); теоріям – компетентнісного підходу (В. Байденко, Н. Бібік, Е. Зеєр, О. Пометун), діяльнісного підходу до освітнього процесу (Б. Ананьєв, Є. Берн, Л. Виготський, Н. Гришина, Г. Костюк, О. Леонтєв, Л. Макаренко, О. Матвієнко, С. Рубінштейн).

Дослідження першоджерел із вітчизняної та зарубіжної теорії, методики та практики професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи дає підстави для виокремлення наявних **суперечностей** між: державними вимогами щодо підготовки конкурентоспроможних економістів банківської справи та недостатнім рівнем їх фахової компетентності для економічної безпеки підприємницької діяльності; соціо-економічним замовленням щодо модернізації освітньо-наукового процесу зі традиційним науково-методичним забезпеченням професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи та необхідністю європеїзації, транскордонної імплементації систем освіти, науки та інноватики; класичною методикою організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки та неузгодженістю її змісту у чинних програмах змістових освітніх модулів згідно глобальних викликів економічної безпеки.

Актуальність проблеми, її важливість та необхідність розв'язання цих суперечностей і зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Професійна підготовка майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до теми зведеного плану НДР сфери освіти «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (ДРК№ 0117U004914) та «Теорія і технологія навчання у системі професійної освіти» (ДРК № 0115U000552).

Тема дисертаційної роботи затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 11 від 23 лютого 2016 року).

Мета дослідження полягає у обґрунтуванні теоретико-методичних засад, розробленні та експериментальній перевірці моделі та методики організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів для підприємницької діяльності у закладах вищої освіти.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. здійснити аксіологічний аналіз понятійно-категоріального апарату наукової проблеми потреби професійної підготовки майбутніх економістів з компетентностями для підприємницької діяльності у філософській, психолого-педагогічній, науково-методичній та економічній літературі;

2. встановити специфіку та проаналізувати підходи й принципи до організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів для підприємницької діяльності у ЗВО на основі інституційного та системного аналізу;

3. розробити та науково обґрунтувати методику організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності зі застосуванням портфельного та причинно-наслідкового підходів;

4. обґрунтувати, розробити та верифікувати модель організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності;

5. експериментально перевірити ефективність моделі та методики організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів для підприємницької діяльності у ЗВО з експертним оцінюванням.

Об'єкт дослідження – освітньо-науковий процес професійної підготовки майбутніх економістів у ЗВО.

Предмет дослідження – зміст, форми, методи організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів у ЗВО для підприємницької діяльності.

Для розв'язання поставлених завдань на різних етапах дослідження використовувалися **методи**: *загальні теоретичні* – теоретико-методологічний аналіз наукової літератури з проблем структурування освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів для підприємницької діяльності; класифікація та систематизація теоретичних даних практично-корисного досвіду для встановлення особливостей підготовки; *спеціальні теоретичні методи аналізу* – аксіологічний та інституційний; системний, портфельний та причинно-наслідковий; проблемний; прогностичний та аналіз ефективності забезпечують досягнення цілей (теоретичних і методичних засад підготовки економістів; характеристики понятійно-категоріального апарату педагогічного дослідження, специфіки, підходів та принципів фахової підготовки, розробки методики та проектування моделі організації процесу, педагогічний експеримент, перевірка ефективності моделі та методики); *організації процесу підготовки за видами діяльності*: пізнавальної, навчально-дослідної, науково-методичної, випробувально-пошукової, технологічної, інструментально-практичної, стажування; *пізнавально-діяльнісні*: стимулювання, інтерактивно-ситуаційні, джерельності інформації, логіки пізнання та сприйняття, моніторингового контролю та самоконтролю, бінарні комбіновані; *емпіричні методи та методики дослідження*: діагностичний, спостереження, бесіди, інтерв'ювання, анкетування (закрите, відкрите, вибіркоче); науковий експеримент (етапи – діагностико-мотиваційний, скринінговий, констатувальний, формувальний, результативний);

статистичної обробки даних, що забезпечили достовірність результатів дослідницької діяльності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *уперше* сформульовано та теоретично обґрунтовано теоретико-методичні засади професійного формування компетентності для підприємницької діяльності у майбутніх економістів в освітньо-науковому процесі ЗВО орієнтованих на гарантування економічної безпеки банківської справи; *розроблено* та обґрунтовано структурно-логічну схему соціально-економічного замовлення на підготовку майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності; організаційно-педагогічні умови соціально-економічного спрямування професійної підготовки висококваліфікованих економістів; модель організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва; *удосконалено* методику організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки економістів банківської справи для підприємницької діяльності; *обґрунтовано, розроблено та верифіковано* за експертною системою анкетування та бального оцінювання ефективність розробленої моделі.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у впровадженні освітньо-змістового модулю з «Економічної безпеки та державного регулювання якості банківського сервісу» та спецкурсу «Організація процесу професійної підготовки економістів» у різних напрямках професійної підготовки майбутніх економістів зі складовими системного аналізу якості економічної національної та міжнародної безпеки, бізнес-економіки та аналітики банківської справи, загальної та прикладної економіки, підприємницько-комерційної діяльності, соціальної економіки та фінансової безпеки банківської справи для стратегічного управління соціально-економічним розвитком держави та у транснаціональній взаємодії професійної підготовки економістів з метою розвитку підприємництва.

Основні положення та результати дослідження **впроваджено** у освітній процес Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (акт впровадження № 07-10/1286 від 10.01.2020 р.), ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (довідка впровадження від 21 січня 2020 року № 01-23/18), Хмельницький інститут соціальних технологій ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» (довідка впровадження від 28.01.2020 р. № 6/1), Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УПА (довідка впровадження від 24.01.2020 р. № 106-68-031), Національний університет біоресурсів і природокористування України ВП «Ніжинський агротехнічний коледж» (довідка впровадження від 05 березня 2020 року №117/14), КЗПО «Обласний екологічно-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради (довідка впровадження від 24.01.2020 р. № 9/1), Класичний приватний університет (довідка впровадження від 12.01.2020 р., № 78/03).

Особистий внесок дисертанта щодо здобуття наукових результатів дослідження, поданих в одноосібних публікаціях полягає у: актуалізації компетентнісного підходу для обґрунтування та представлення структури

професійної підготовки майбутніх економістів-підприємців в умовах європейської інтеграції та питаннях дослідження інформаційно-освітнього етапу підготовки економістів [8, 1, 9, 19, 15] та її гуманітаризації [2] в тому числі фахівців з банківської справи [16] з виокремленням пріоритетних наукових досліджень у сфері педагогіки та психології [14], вивченні можливостей підвищення ефективності дистанційної освіти здобувачів у транскордонній практиці [4], виокремленні етапів готовності та особливостей професійно-педагогічної підготовки економістів-підприємців [6, 7] зі практичною складовою [3, 13], обґрунтуванні та впровадженні освітніх технологій [5] забезпечення змісту та його компонентів у підготовці майбутніх економістів до підприємницької діяльності [20, 21, 23]; індивідуального та контрольного етапів [17], вирішення професійно-освітніх проблем [18], сучасних основ навчання студентів засобами on-line [10, 12], проблем забезпечення ефективності розвитку банківської системи для підприємців [22, 24], оптимізації підготовки [11].

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено й обговорено на науково-практичних конференціях, зокрема, *міжнародних*: «Проблеми реформування педагогічної науки та освіти» (Херсон, 2017), «Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті» (Одеса, 2018), «Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.» (Львів, 2018), «Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства» (Харків, 2018), «Теорія і практика освіти в сучасному світі» (Дніпро, 2018), «Економічні, політичні та культурологічні аспекти європейської інтеграції України в умовах нових глобалізаційних викликів» (Ужгород, 2018), «Perspectives of science and education» (New York, USA, 2018), «The Formation of a Modern Competitive Environment» (Greenwich, United Kingdom, 2018), «Modern Transformation in Economics and Management» (Klaipeda, Lithuania, 2019), «Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні» (Львів, 2019); *всукраїнських*: «Інноваційні методи та технології підготовки фахівців соціальної сфери» (Київ, 2016), «Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи» (Київ, 2017), «Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення» (Київ, 2018), «Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки» (Київ, 2018).

Публікації. Основні теоретичні та практичні результати здійсненого дослідження відображено у 24 публікаціях, серед них 7 статей у наукових фахових виданнях України у галузі педагогіки; 2 статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних; 15 тез і матеріалів доповідей апробаційного характеру.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається з анотації українською й англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (272 найменування), 6 додатків, 13 таблиць і 6 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 297 сторінок, серед них 170 – основний текст.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність дисертаційної роботи, висвітлено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, визначено особистий внесок здобувача наукового ступеня в опублікованих працях, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, окреслено структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх економістів для ефективного забезпечення банківської справи»** проаналізовано понятійно-категоріальний апарат проблеми наукового педагогічного пізнання потреби професійної підготовки майбутніх економістів з компетентностями для підприємницької діяльності. Теоретико-методологічний аналіз філософської, економічної, психолого-педагогічної джерельної бази підтвердив недостатню обґрунтованість тлумачення професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи, зокрема у напрямках філософії освіти, соціології, інформатики, кібернетики та специфікації компетенцій у системному комплексі компетентності для підприємницької діяльності. Встановлено, що необхідність професійного формування майбутніх фахівців у сфері загальної та прикладної економіки в умовах глобалізації. Модернізація освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів ґрунтується на принципах сервісу соціо-економічного обслуговування підприємництва різноманітних форм власності, ринкового ціноутворення, договірних взаємин між суб'єктами господарювання, обмеження державного регулювання бізнесу; характеризується гнучкістю, імплементацією міжнародним стандартам і правовим регулюванням та набуває особливостей семантики тенденцій удосконалення освітньо-наукового процесу до майбутньої професійної діяльності, адже зміна економічних ринків безпосередньо впливає на систему освіти. Розроблено структурно-логічну схему соціально-економічного замовлення на підготовку майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності (за сферами працевлаштування) 01 Освіта/Педагогіка, 05 Соціальні та поведінкові науки, 07 Управління та адміністрування, в напрямках системного аналізу якості економічної безпеки 015 Професійна освіта (економіка, бухгалтерський облік, організація виробництва), 051 Економіка, 072 Фінанси, банківська справа та страхування (фінанси, банківська справа та страхування, підприємництво, торгівля та біржова діяльність, банківська справа та фінансові технології, облік та бізнес), зорієнтованих на рівнях критеріїв, індикаторів та механізмів економічної безпеки щодо стратегічного управління соціально-економічним розвитком, на прикладну економіку (природокористування, екологічний аудит, економіку агробізнесу, міста та урбанізації, туризму та рекреації), економічну безпеку та бізнес аналітику (економічну кібернетику та цифрову економіку, інформаційні технології та програмування, економіку підприємств, зовнішню економічну діяльність), соціальну економіку та безпеку (управління

персоналом та праці, бізнес-економіку підприємницько-комерційної діяльності, банківської справи).

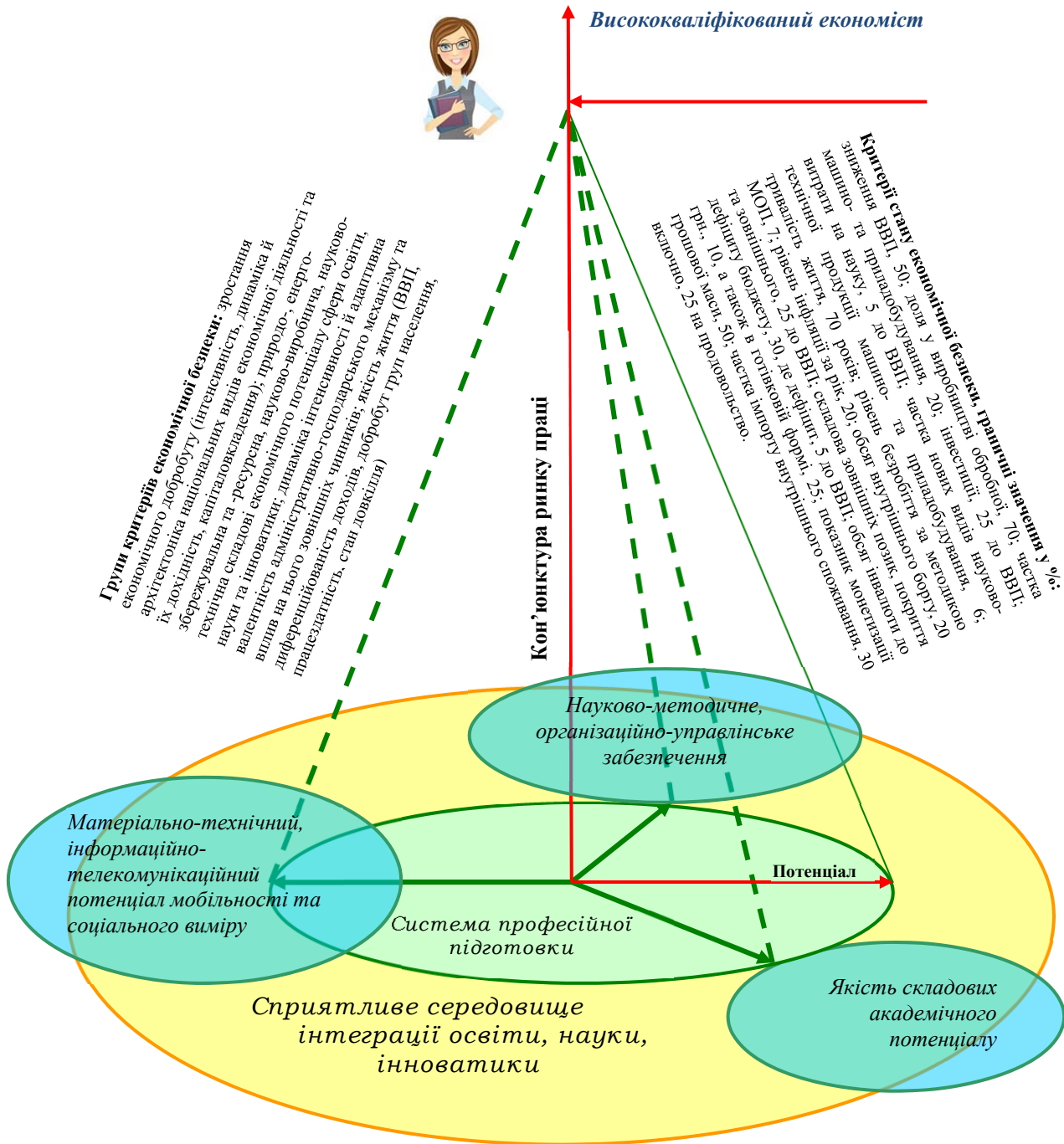
Здійснено системний аналіз підходів та принципів організації професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності. Результати аналізу досягнуто завдяки підбору системи парадигмально-превалюючих підходів до організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки економістів на даному етапі цивілізаційного розвитку: пізнавально-діяльнісного (теорія та методика науково-пізнавальної діяльності особистості); ситуаційного (варіативність методики організації діяльності, доцільність й ефективність якої залежить від врахування особливостей конкретної ситуації); сценарного (сукупність сценарних методів, які спрямовані на прогнозування діяльності, експертизу для стабілізації умов економічної ситуації); виміру та зниження бідності (аналіз масштабів стану бідності сконцентровано у понятті «депривація», яке визначає суспільне становище особистості в силу його соціально-сімейних, пізнавально-інтелектуальних, психоемоційних, генетично-фізичних, духовних, когнітивно-сенсорних норм та відхилень); прийняття управлінських рішень (регламентованих методологією управління, що визначає перелік загальних інструкцій щодо організації управління з метою забезпечення балансу компонентів); програмно-цільового (інноваційні засоби економіко-математичного моделювання, прогнозування, мережевого планування, фінансового аналізу та інвестиційного проектування); компетентнісного (методологічна орієнтованість освітньо-наукового процесу на досягнення інтегральної релевантності навчання), якими є базові, визначальні, ключові (забезпечують наступність і послідовність самовдосконалення та саморозвитку впродовж життя) та прикладні міждисциплінарні компетентності сформовані у здобувачів освіти. Принципи постають фундаментом вихідних засад або основних положень стратегії наукових теорій, пошуку наукового пізнання, гіпотетичних ідей, якими здатні оволодіти здобувачі освіти для удосконалення та універсифікації актуальної значимості професійної підготовки за умов відображення змістовно-сутнісної наповненості наукового дослідження. Виокремлено, найбільш дотичні до дослідження принципи: інформаційно-діяльнісний, наукового пізнання, управління якістю, процесний, раціональної організації управління, розробки програм.

У другому розділі **«Методика організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності»** розкрито архітектоніку організації професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями підприємницької діяльності. «Професійна підготовка майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності» на нашу думку передбачає: здобуття кваліфікації фінансиста, бухгалтера, фахівця в сфері страхування, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності системи державних або кооперативних банків у напрямках галузей знань 01 Освіта/Педагогіка, 05 Соціальні та поведінкові науки, 07 Управління та адміністрування; процес та результат професійного становлення та розвитку особистості з ноосферними,

квалітологічними компетентностями підприємницького сервісу за видами економічної діяльності та бізнесу; форм організації освітньо-наукового процесу профільних ЗВО з удосконаленням професійної майстерності в функціонально-цільових середовищах адаптації та саморозвитку професійної зайнятості.

Методика організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності обґрунтована у триаді трактування. Перше, як: *система синхронізованих методів*: організації процесу підготовки – організаційно-розпорядчі, адміністративні (організації технічного регламентування, нормування, планування та проектування, адміністративного впливу – соціальні, психолого-педагогічні, морально-етичні, управління, нормативно-правові, фінансово-економічні, науково-методичні та інформаційно-освітні; організаційно-стабілізуючі – загально-організаційні, функціональні, посадові) за видами діяльності (навчально-науково-пізнавальної, науково-дослідної проектно-пошукової, науково-методичної, процесно-технологічної, аналітико-інструментально-практичної, професійного стажування); пізнавально-діяльнісні (мотиваційного стимулювання, полігонні лабораторні, інтерактивно-ситуаційні, джерельного базису інформації, логіки наукового пізнання та сприйняття сучасних наукових знань, моніторингу, нагляду, контролю та самоконтролю, бінарні, матричні комбіновані); наукові методи аналізу (аксіологічний, інституційний, компаративний, кластерний, системний, SWOT, портфельний, причинно-наслідковий, по критеріям «затрати-зиски», кейс-метод, проблемний, ефективності, прогностичний); *засобів* (графічно-демонстраційні на різних інформаційно-комунікаційних носіях, телекомунікаційні, інтерактивні, технічні, лабораторно-інструментальні (АСК, ІС та ІБ), науково-методичні та нормативно- та законодавчо-регулятивні); *форм* (за дидактичною метою – теоретичного, практичного, комбінованого освітньо-наукового процесу, за місцем провадження – навчально-виховні, науково-дослідні, виробничо-технологічні, інституційно-стажувальні, за комплектацією здобувачів освіти (у групах) – індивідуальні, комплексно-групові, в малих та експертних групах, творчо-лабораторні). Структура підготовки дає змогу охопити увесь процес підготовки студента, якому властиві цілісність та конкретність підструктурних частин, наявність інтегративних зв'язків між ними, початок та кінцевий результат ефективності діяльності її архітекtonіки у взаєминах внутрішньої синхронізації. Обґрунтовано та візуалізовано на рис. 1 організаційно-педагогічні умови соціально-економічного спрямування професійної підготовки висококваліфікованих економістів (групи критеріїв та індикатори стану системи економічної безпеки, оцінка ефективності її функціонування).

Друге, як: *спосіб організації процесу професійної підготовки* здобувачів освіти для галузей економіки (за видами економічної діяльності), банківської справи та їх розвитку через сервіс підприємницької діяльності; обумовлений закономірностями гармонізації структури системи організації на принципах (дотичних у дослідженні – інформаційно-діяльнісний, наукового пізнання, управління якістю, процесний, раціональної організації управління, розробки програм; потенційних – планування та прийняття управлінських рішень,

Оцінка ефективності функціонування системи економічної безпеки: встановлення ризиків, небезпек та загроз національного, регіонального та локального системного рівнів; методологія розроблення комплексних критеріїв оцінювання рівнів економічної безпеки; розробка параметральних критеріїв оцінювання економічної безпеки держави; формування ключових базових компонентів надсистем безпеки, до яких входять критерії економічної безпеки (граничні значення, коефіцієнти, індикатори); формування інтегрованого показника відображення стану економічної безпеки держави, системи освіти, науки та інноватики.

Рис. 1 Організаційно-педагогічні умови соціально-економічного спрямування професійної підготовки висококваліфікованих економістів

суспільного управління, організації адміністративного менеджменту); цілісності методологічного змісту процесу формування (у функціях призначення: аксіологічно-мотиваційній, скринінгово-діагностичній, академічно-методологічній, прогнозувально-моделювальній, ідентифікаційно-закріплювальній, моніторинго-коригувальній) у майбутніх економістів банківської справи з компетентністю для підприємницької діяльності.

Третє, як: *академічний сервіс формування сприятливого середовища інтеграції освіти, науки й інноватики* шляхом забезпечення ефективності організаційно-педагогічних умов (науково-методичне, організаційно-управлінське забезпечення; матеріально-технічний, інформаційно-телекомунікаційний потенціал мобільності та соціального виміру; якість складових академічної спадщини) соціально-економічного спрямування професійної підготовки висококваліфікованих економістів з компетентностями для підприємницької діяльності.

Полікомпетенційна підготовка економістів здійснюється на засадах теорії та методики професійної освіти з урахуванням компетентнісної підготовки; є інтегральною підготовкою в єдності економічних, педагогічних та управлінських наук і здійснюється з урахуванням інтересів національної та європейської освітніх систем на засадах стратегії соціо-економічного розвитку та гарантій економічної безпеки.

У третьому розділі **«Розроблення та верифікація проектової моделі організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів»** розкрито компоненти професійної підготовки здобувачів-економістів банківської справи для майбутньої підприємницької діяльності та спроектовано її модель.

Педагогічне дослідження мало за мету – обґрунтувати теоретико-методичні засади й експериментально перевірити модель організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва (рис. 2), що обумовлено соціально-економічним замовленням на підготовку економістів з компетентностями підприємництва для сфери банківської діяльності. Під час педагогічного експерименту перевірено припущення, що сформованість компетентностей для підприємницької діяльності у майбутніх економістів банківської справи позитивно зростатиме за рахунок обґрунтування та удосконалення методики організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки та впровадження проектової моделі.

Організаційно-цільовий компонент моделі включає стратегічну мету соціально-економічного замовлення – удосконалення професійної підготовки висококваліфікованих економістів банківської справи для підприємництва; завдання процесу професійної підготовки – теоретично обґрунтувати та методично забезпечити синхронізацію компонентів освітньо-наукового процесу на принципах академічної доброчесності, мобільності та соціального виміру забезпечення добробуту усіх учасників та зацікавлених сторін задля позитивної динаміки сформованості компетентності для підприємницької діяльності на засадах економічної безпеки банківської справи у майбутніх фахівців – здобувачів освіти у ЗВО; а також принципи, підходи та функції.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАМОВЛЕННЯ НА ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Стратегічна мета: професійна підготовка висококваліфікованих фахівців банківської справи для підприємництва

Завдання процесу професійної підготовки: теоретично обґрунтувати та методично забезпечити синхронізацію компонентів освітньо-наукового процесу на засадах академічної доброчесності, мобільності та соціального виміру забезпечення добробуту усіх учасників та захищальних сторін задія позитивної динаміки сформованості компетентності економічної безпеки банківської справи для підприємництва у майбутніх фахівців – здобувачів освіти у ЗВО

Цільовий компонент Організаційно-підприємства

Мета: обґрунтувати теоретико-методичних засад, розробити та експериментальні перевірити моделі та методики організації професійної підготовки майбутніх економістів для підприємницької діяльності у закладах банківської справи

Принципи: інформаційно-діяльний, наукового пізнання, управління якістю, процесний, раціональної організації управління, розробки програм

Завдання: аксіологічний аналіз апарату наукової проблеми потреби професійної підготовки економістів для підприємництва; розробити методику організації процесу підготовки економістів для підприємництва та верифікувати його модель, здійснити експертне оцінювання її ефективності.

Підходи: пізнавально-діяльнісний, компетентнісний, ситуаційний, сценарний, виміру та зниження бідності, прийняття управлінських рішень, програмно-цільовий, компетентнісний

Цілі: визначення теоретичних і методичних засад; характеристика понятійно-категоріального апарату дослідження, специфіки, підходів та принципів професійної підготовки; розробка методики організації процесу підготовки та проєктування моделі; педагогічний експеримент, перевірка ефективності моделі та методики.

Функції: аксіологічно-мотиваційна, скрінінгово-діагностична, академічно-методологічна, прогностувально-модельовальна, ідентифікаційно-закріплювальна, моніторингово-коригувальна

Методично-організаційний компонент

Етапи організації процесу: теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх економістів для ефективної реалізації банківської справи; методика організації професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва; обґрунтування, розроблення та верифікація проєктованої моделі процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності

Методи організації процесу підготовки за видами діяльності: пізнавальної, навчально-дослідної, науково-методичної, випробувально-пошукової, технологічної, інструментально-практичної, стажування

Методи пізнавально-діяльнісні: стимулювання, інтерактивно-ситуаційні, джерельності інформації, логіки пізнання та сприйняття, моніторингового контролю та самоконтролю, бінарні комбіновані

Наукові методи аналізу: аксіологічний, інституційний, системний, портфельний, причинно-наслідковий, проблемний, ефективності, прогностичний

Форми: за дидактичною метою, за місцем провадження, за комплектацією здобувачів освіти (у групах)

Засоби: графічно-демонстраційні нарізних інформаційно-комікаційних носіях, технічні, лабораторно-інструментальні (АСК, ІС та ІБ), науково-методичні та нормативно-регулятивні

Механізм (складові): системний моніторинг якості, об'єктивність статистики, прогностування та моделювання стану та розвитку систем), функції економічної безпеки та його платформа, регіональний механізм, у напрямках політики націбезпеки

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ

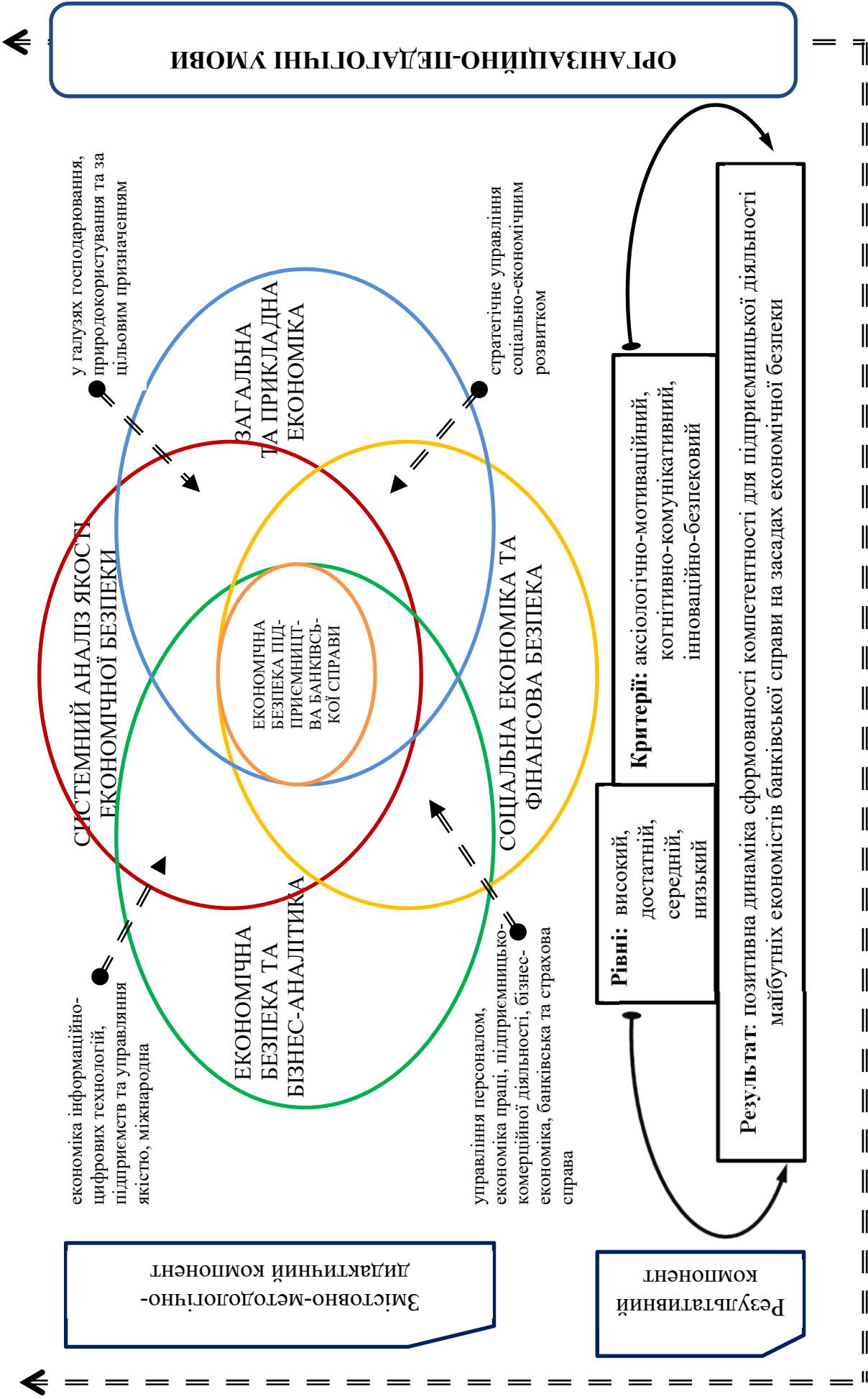

Рис. 2 Модель організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва

Методично-організаційний компонент – методи, форми, засоби (методика організації освітньо-наукового процесу) та механізми формування компетентності для підприємницької діяльності на засадах економічної безпеки у майбутніх фахівців через удосконалення стратегічного управління соціо-економічним розвитком систем (механізми державний та його платформа, регіональний механізм (складові – системний моніторинг якості, об'єктивність статистики, прогнозування та моделювання стану та розвитку систем), функції економічної безпеки, напрями політики нацбезпеки).

Змістовно-методологічно-дидактичний компонент передбачає врахування системного освітнього модуля щодо формування економічної безпеки для підприємництва у банківській справі в сферах: системний аналіз якості економічної безпеки (економіка – бухгалтерський облік, організація виробництва, інформаційно-цифрових технологій, підприємств та управління якістю, міжнародна, підприємництво, торгівля та біржова діяльність); загальна та прикладна економіка (у галузях господарювання, природокористування та за цільовим призначенням – економіка природокористування та біоекономіка, агробізнесу та агротрейдингу, міста та урбаністики, готельно-ресторанної справи); соціальна економіка та фінансова безпека (управління персоналом, економіка праці, підприємницько-комерційної діяльності, бізнес-економіка, банківська та страхова справа); економічна безпека та бізнес-аналітика (кібернетика, цифровізація та програмування, зовнішньо-економічна діяльність) для стратегічного управління соціально-економічним розвитком.

Результативний компонент за критеріями (аксіологічно-мотиваційний, когнітивно-комунікативний, інноваційно-безпековий), рівнями (високий, достатній, середній, низький) та результатом (позитивна динаміка сформованості компетентності для підприємницької діяльності фахівців банківської справи на засадах економічної безпеки). Розроблення, обґрунтування та експериментальне впровадження моделі організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва здійснювалося у етапах зреалізованого педагогічного дослідження: діагностико-мотиваційним – у встановленні мотивів майбутніх економістів невизначеного профілю професійних прагнень; скринінговим – ідентифікація базового компетентнісного рівня здобувачів освіти; констатувальним – визначення компетентності за критеріями на рівнях за показниками сформованості фахової компетентності студентів експериментальних (ЕГ) та контрольних (КГ) груп; формувальним – щодо забезпечення, посилення перспективного професійного потенціалу завдяки запровадженій методиці організації освітньо-наукового процесу, науково-методичним розробкам; результативним – аналіз результатів експертного оцінювання.

У ході діагностико-мотиваційного етапу експерименту перевірено стан мотивації студентів орієнтованої на досягнення успіху або очікуваний страх невдачі (анкетування за модифікованим питальником А. Реана) в аспектах соціально-психологічної діагностики розвитку особистості щодо імовірно модельованих сценаріїв вирішення професійних завдань, виконавської

дисципліни, відповідального ставлення до службових доручень, корпоративної етики та колективної роботи при здійсненні майбутньої фахової діяльності з'ясовано, що серед узагальнених стійких мотивів особистості прагнення досягти перемоги та успіху має більшу амплітуду зацікавлення та спрямованості на професійні досягнення, ніж на побоювання поразки. Це свідчить про переважання позитивно-моделюючих стратегій власних траєкторій успіху серед респондентів контингенту здобувачів освіти. У експерименті брали участь загалом 789 здобувачів освіти, які дали згоду на оцінювання результатів навчання. Серед них 395 осіб належали до контрольних груп та 394 експериментальних груп.

Експериментальною базою педагогічного дослідження обрано: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова; Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди; Державний вищий навчальний заклад «Університет банківської справи» – Київський інститут банківських технологій та бізнесу, Львівський, Черкаський, Харківський навчально-наукові інститути університету; Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», НУБіП України ВП «Ніжинський агротехнічний інститут», Хмельницький інститут соціальних технологій ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна».

Для організації скринінгового етапу розроблено протокол висхідних компетенцій у тріаді зрізу знань, умінь, навичок, здатностей, здібностей та спроможностей їх сформованості у здобувачів освіти економічної галузі банківського обслуговування підприємницької діяльності. Протокол скринінгу вхідного контролю висхідних компетенцій підприємництва у майбутніх фахівців економічної сфери банківського обслуговування враховує тріаду обов'язкових складових освітнього модуля проміжного та кінцевого контролю за сформованістю компетентностей для підприємницької діяльності системи оцінювання методики організації освітньо-наукового процесу їх професійної підготовки. Тріада освітніх складових модуля включає: компетенції підприємництва, банківського обслуговування (справи) та загальної та прикладної економіки, які оцінено за рівнями: низький (D), середній (C), достатній (B), високий (A). Скринінговий етап педагогічного дослідження засвідчив стабільність достатнього і середнього рівнів сформованих компетенцій (в першу чергу загальних та прикладних економічних) у сегменті економіки підприємництва, комерціалізації, оплати праці та соціальних гарантій, а також розуміння нерозривних взаємин економічних, соціальних і глобальних екологічних проблем. У сегменті оцінювання загальних та прикладних економічних компетенцій найбільш стійкими вважаємо складові, які здобувачами освіти віднесено до категорій сімейно-побутової, комерційної, прикладної функціональної економіки (переважно мікро-), які віднесені до середнього та достатнього рівня. Незначним переважанням синхронізованих компетенцій схарактеризовано низький та високий рівні.

Констатувальний етап педагогічного дослідження передбачав встановлення фактичного стану та рівня сформованості (за розробленою картою оцінювання динаміки сформованості компетентностей) у майбутніх економістів банківської справи компетентностей для підприємницької діяльності за критеріями (аксіологічно-мотиваційним, когнітивно-комунікативним, інноваційно-безпековим) та рівнями (низький, середній, достатній, високий). Оцінювання динаміки сформованості компетентностей у студентів експериментальних груп здійснювалося в умовах застосування методики та моделі організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва, у контрольних – за традиційними. Запропоновані методика та модель верифікувалися за критеріальною та експертною процедурою оцінювання. За даними анкетування рівень сформованості у здобувачів освіти компетентностей на констатувальному етапі був однаковий (рис. 3).

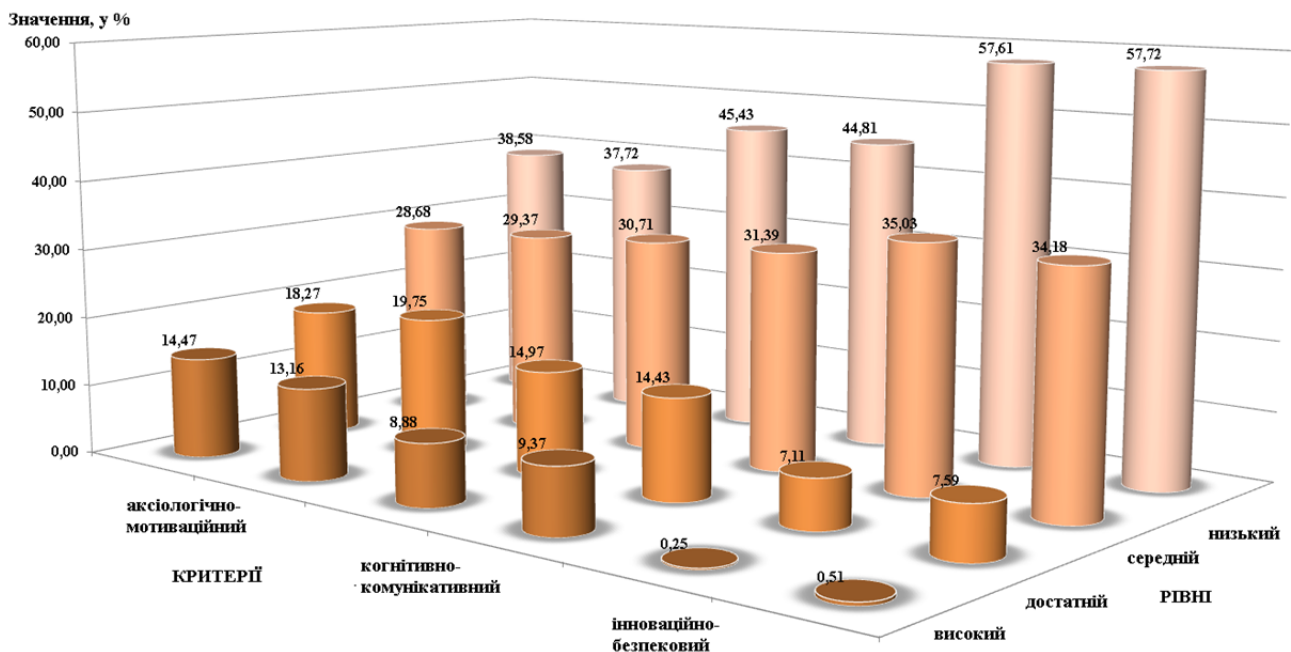

Рис. 3. Рівні сформованості компетентностей для підприємницької діяльності у майбутніх економістів на констатувальному етапі у ЕГ та КГ

З метою аналізу отриманих результатів обчислювався відсотковий ранговий показник (РР). Чим він вищий, тим вищий рівень сформованості компетентностей для підприємницької діяльності у майбутніх економістів банківської справи (рис. 4).

Результати експериментального дослідження підтвердили ефективність запропонованої методики та моделі. Так, приріст здобувачів освіти з компетентностями для підприємницької діяльності (у %), які досягли високого рівня за аксіологічно-мотиваційним критерієм склав у експериментальних групах +8,12 (контрольних – +1,77), достатнього – відповідно +12,44 (+3,04), середнього – +3,05 (+1,52), низького – -23,60 (-6,33); за когнітивно-комунікативним критерієм високого рівня досягли студенти експериментальних груп +7,61 (контрольних – +1,52), достатнього – +10,66

(+2,53), середнього – +2,54 (+1,01), низького – -20,81 (-5,06); за інноваційно-безпековим критерієм високого рівня досягли студенти експериментальних груп +6,85 (+1,27), достатнього – +10,41 (+2,28), середнього – +2,03 (+0,76), низького – -19,29 (-4,30).

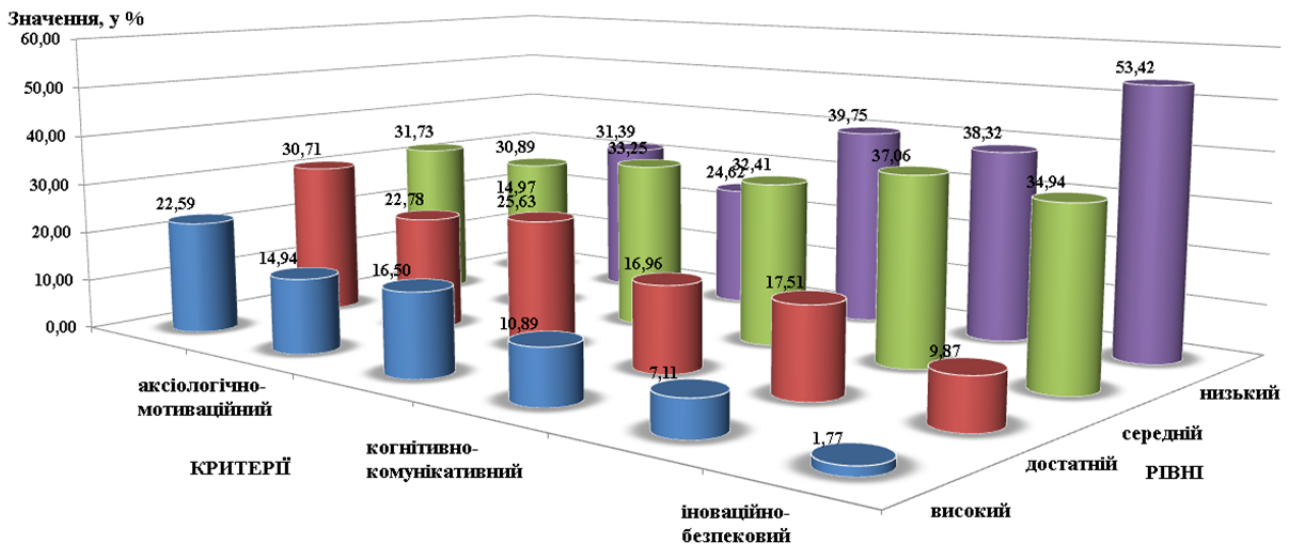

Рис. 4. Рівні сформованості компетентностей для підприємницької діяльності у майбутніх економістів банківської справи на формульовальному етапі у ЕГ та КГ

Алгоритм експертного оцінювання впроваджено для встановлення достовірності ефективності застосованої методики та моделі. Експертні заключення проводили згідно протоколу експертизи щодо позитивної динаміки сформованості компетентностей для підприємницької діяльності у майбутніх економістів банківської справи та підтвердили результативність професійної підготовки за 100-бальною шкалою, яку оцінили в 83 бали. Отже, можна зробити висновок про те, що застосування методики та моделі організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи сприяє позитивній динаміці сформованості компетентності для підприємницької діяльності.

ВИСНОВКИ

1. Встановлено у ході аксіологічного аналізу, що дотримання міжнародних і вітчизняних аспектів гарантування економічної безпеки забезпечує розвиток консалтингово-дорадчих сервісів для підприємництва (корпоративного та індивідуального). Здійснено обґрунтування сучасних підходів (пізнавально-діяльнісний, ситуаційний, сценарний, підхід до виміру та зниження бідності, прийняття управлінських рішень, програмно-цільовий), розкрито принципи (інформаційно-діяльнісний, наукового пізнання, управління якістю, раціональної організації управління, розробки програм). Визначено, що система підготовки у сприятливому середовищі інтеграції освіти, науки та інноватики забезпечує професійний потенціал зайнятості висококваліфікованих економістів згідно кон'юнктури ринку праці. Запропоновано методологічний

зміст професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності. У авторському трактуванні сформульовано поняття «економічна безпека», як державна система регулювання комплексу заходів уповноважених державних органів, які виступають гарантами національної безпеки економічних пріоритетів, забезпечують добробут і задоволення соціо-економічного замовлення суспільства без порушення норм права щодо сталості меж витривалості (до зовнішніх та внутрішніх загроз) суспільних систем на встановлених рівнях управління та регулювання, а також у просторово-часовому вимірі.

2. Визначено, що «специфіка професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності» – це складний науково-методологічний комплекс організації освітньо-наукового процесу обумовлений семантикою: цільового призначення ЗВО у типах організації, видах спрямування та на рівнях організаційно-управлінської взаємодії з партнерами (внутрішніми та зовнішніми); особливостей задоволення соціо-економічного попиту суспільства та галузей за економічними видами діяльності у банківському обслуговуванні підприємців в різних функціональних та структурно-організаційних категоріях (індивідуальних, корпоративних, асоціативних, консорціумних – регіональних, національних, транснаціональних та транскордонних); категорій функціональних груп здобувачів освіти в сфері загальної (бухгалтерський облік, організація виробництва, фінанси та кредит, банківська справа та страхування, підприємництво, торгівля та страхова діяльність, економіка підприємств, бізнесу, підприємницько-комерційної діяльності, кадрового менеджменту, інформаційно-телекомунікаційного сервісу та програмування) та прикладної (біоекономіки та природокористування, екологічного та природозаповідного аудиту, аграрного бізнесу та агротрейдингу, урбоекономіки, економіки рекреаційної та дозвіллевої діяльності, туризму та готельно-ресторанного бізнесу) видів економіки та їх банківського обслуговування (державних та кооперативних банків, банківських операцій та послуг, особливостей організації банківських систем, координації НБУ, регламентів розрахунково-касових операцій, особливостей фінансового та комерційного кредитування, процедур та операцій немонетизованих ресурсів банківського забезпечення (включаючи лізингові та іпотечні), банківського регулювання валютообігу, інноватики (в першу чергу інформаційно-комунікаційної та мережевої) та банківського маркетингу) спрямованих на забезпечення національної безпеки, в цілому, та економічної безпеки, зокрема, для забезпечення стратегічного управління соціально-економічним розвитком через системний аналіз якості та бізнес-аналітику (міжнародну, підприємств, цифрову економіку та кібернетику).

3. Розроблено та обґрунтовано методіку організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності. Методологічний зміст професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності включає: фундаментальні основи поняття економічної безпеки держави (національні економічні

пріоритети, соціально-економічного розвитку, економічна безпека в умовах глобалізації, оцінка рівнів безпеки держави, критерії та індикатори безпеки держави); внутрішні компоненти економічної безпеки України (види – енергетична та ресурсно-сировинна, науково-технологічна, інвестиційна, фінансова, продовольча, безпека потенціалу людського розвитку); зовнішньоекономічна безпека (види – експортна, імпортна, зовнішня безпека міжнародного капітал обігу та трудової міграції); модель інноваційного формування економічної безпеки державного розвитку (модернізація соціо-економічних систем, інформаційна безпека суб'єктів інноваційної діяльності); інституалізація умов формування економічної безпеки (інституційна архітектоніка соціально-економічного розвитку, інституціональні деструкти, правові гарантії впровадження концепції національної економічної безпеки України); безпека якості життя (види – біосоціальна, екологічна, безпека життєдіяльності).

Сформульовано, що професійна підготовка майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності – організація освітньо-наукового процесу у компонентах науково-методичного забезпечення організаційно-цільового, методично-організаційного, змістовно-методологічно-дидактичного та результативного (релевантності позитивної динаміки сформованості компетентності для підприємницької діяльності майбутніх економістів банківської справи на засадах економічної безпеки) для здобуття початкових висхідних: базових компетентностей загальної та прикладної економіки з мікроекономіки проблем господарської діяльності та витратності економічних ресурсів; регулювання типів економічних систем – традиційної, ринкової, комбінованої та змішаної; відповідності банківського сервісу законодавчому регулюванню індивідуального ринкового та сукупного попиту й поведінки споживачів, пропозицій та логіки бізнесу; з організації, становлення та функціонування фірми й акціонерних спільнот, економічного обґрунтування підприємницького проекту; з ідентифікації монополії та захисту конкуренції; з визначення ринкового попиту і пропозицій, ціноутворення; з діагностики виникнення, форм і функцій грошового обігу; з регулювання ринків праці та їх соціальних проблем; з встановлення джерел сімейних прибутків та сімейної економіки при врахуванні інфляції; з оцінювання нерівноправності прибутків і їх наслідків та оподаткування; з регулювання ринку фінансового капіталу, землі та природних ресурсів, приватної власності та її економічного оцінювання; макроекономіки економічних проблем безробіття; законодавчого регулювання грошової маси; економічного зростання та розвитку; визначення економічних державних завдань та регулювання державними фінансами; організації міжнародної торгівлі; міжнародної економіки, глобальних економічних проблем в умовах планетарних екологічних викликів; семантичних компетентностей фахівців банківської справи з дотримання та реалізації принципів регулювання та безпеки банківської справи; ідентифікації та порівняння структурно-організаційної архітектоніки банків, їх операцій і послуг; становлення та функціонування банківської системи (в т.ч. асоціації комерційних банків); універсалізації та спеціалізації банківського обслуговування; фінансування,

посередництва, кредитування, субсидіації; операціонізму фінансовими ресурсами; виконання організаційно-розрахункових процедур, з управління активами та пасивами; організації функціонування банківської кредитної системи; регулювання немонетизованих об'єктів банківських угод; здійснення операцій з цінними паперами, лізингу та іпотекування, валютообміну; з банківських інновацій, та маркетингу; з функціонування системи віртуальних платежів; цільових компетентностей підприємницької діяльності зі змісту організаційних форм бізнесу, функцій підприємництва та здатностей підприємця; з культури та етики, організації та форм підприємств, як господарських суб'єктів; з обізнаності застосування складових підприємницького успіху і «дерева цілей» комерційної фірми; планування та рекламування бізнесу; з ідентифікації груп підприємців та застосуванні індивідуального підходу банківського сервісу; зі забезпеченням рівнів сформованості за аксіологічно-мотиваційним, когнітивно-комунікативним та інноваційно-безпековим критеріями параметрального оцінювання з метою досягнення відповідно у ланцюгу достатнього (володіють категоріальним апаратом при вирішенні завдань; мають виражені практичні якості фахового здійснення економічної діяльності в оптимально-заданих умовах; достатня сформованість компетентності для підприємницької діяльності за визначеними процедурами регламентів; застосування власного підходу до банківського сервісу для підприємців; цілеспрямована економічна діяльність з програмним забезпеченням операцій обслуговування підприємців; практичні здатності прогнозування та моделювання стану й розвитку економічних систем) та високого (позитивна сформованість компетентностей підприємництва, виражена у економічних спроможностях, інноваційної винахідливості в умовах змодельованої професійної діяльності системного управління інституціями та системами) зі сформованими професійно-орієнтованими (соціально-філософськими, мовленнєвими, теоретико-правовими, соціально-економічними, стратегічного управління соціо-економічним розвитком, економічного управління, семантичними, організаційними, інформаційно-технологічними, педагогічними, психологічними, методики навчання, риторики та етики професійного спілкування, міжнародних комунікацій, соціально-екологічними, безпеки життєдіяльності) та спеціальними (економічної безпеки, системного аналізу якості, науково-дослідними, планування та проектування, професійно-практичними, економіко-математичного моделювання, математичної статистики, політ-економічними, економічного урядування, обліку, аудиту та фінансів, технічного регулювання, оподаткування, інвестування, економічного аналізу, професійно-педагогічними, страхування, методики організації професійного навчання, організації Е-навчання, менеджменту, маркетингу; національної та міжнародної, проектної та регіональної, бізнес кібернетики та цифрової економіки, економіки підприємства; підприємницько-комерційної діяльності, банківської справи, кредитування; управління персоналом та кадрами, витратами, якістю; економічного моделювання та прогнозування, конфліктології, обґрунтування рішень та ризиків) компетентностями.

4. Теоретично обґрунтовано і спроектовано модель організації освітньо-

наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємництва. Оцінювання компетентності за низьким і високим рівнями щодо сформованості економічної культури та етики, спроможності рекламування власних підприємницьких ідей у здійсненні економічної діяльності підтвердило недостатню спроможність прогнозованої підприємницької діяльності у здобувачів освіти. Стійкі тенденції сформованості компетентності для підприємницької діяльності у майбутніх економістів діагностовано щодо компетенцій банківського обслуговування наслідують соціо-економічну валентність сприйняття, усвідомлення та їх відтворення на середньому та достатньому рівнях у переважній більшості, окрім специфічних компетенцій низького та високого рівнів щодо універсалізації та спеціалізації банків, запобігання ризиків та встановлення перспектив їх розвитку; банківського маркетингу; банківських інновацій, життєвого циклу та семантики їх видів; регулювання немонетизованих об'єктів банківських угод; функціонування системи віртуальних платежів банківського обслуговування інтерактивного бізнесу, безпеки банківських систем, управління ризиками та оцінювання фінансового стану.

5. Верифіковано проєктовану модель організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності. Підтвердження вірогідності експериментальних даних здійснено за формулою Лапласа. Отримані дані з ймовірністю $P_n(K) = 0,96$ дали змогу підтвердити ефективність розробленої методики та моделі, оскільки отримане значення лежить в діапазоні статистичної достовірності $0,91 \leq P_n(K) \leq 1$. Таким чином, за теорією ймовірності було експериментально підтверджено їх актуальність та ефективність.

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Кліпа Ю.В. Актуальні дослідження професійної підготовки студентів-економістів. *Наукові записки НПУ імені М.П. Драгоманова: збірник наукових статей. Серія: Педагогічні науки*. Київ, 2017. Вип. СХХХVI (136). С. 107–119.
2. Кліпа Ю.В. Особливості актуалізації досліджень гуманітарних наук з підготовки студентів-економістів. *Наукові записки НПУ імені М.П. Драгоманова: збірник наукових статей. Серія: Педагогічні науки*. Київ, 2017. Вип. СХХХV (135). С. 139–151.
3. Кліпа Ю.В. Практика як складова підготовки майбутніх економістів до професійної діяльності. *Педагогічний часопис Волині: науковий журнал*. Луцьк, 2017. Вип. 4(7)/2017. С. 72–77.
4. Кліпа Ю.В. Дистанційне навчання як форма професійної підготовки майбутніх економістів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. Чернігів, 2017. Вип. 149. С. 171–175.

5. Кліпа Ю.В. Особливості застосування технологій з професійної підготовки майбутніх економістів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2017. Вип. 2. Ч. 1. С. 192–199.

6. Кліпа Ю.В. Педагогічні етапи готовності економістів-підприємців до професійної освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 24 (1-2018). Ч.1. С. 120–126.

7. Кліпа Ю.В. Специфічні особливості професійно-педагогічної підготовки економіста-підприємця. *Педагогічні науки: науковий журнал*. Полтава, 2018. Вип. 71. С. 87–93.

**Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях,
внесені до міжнародних наукометричних баз даних**

8. Кліпа Yu.V. Структура професійної підготовки студентів і підприємців у контексті європейської інтеграції = Structure of professional preparation of students and entrepreneurs in the context of European integration. *European journal of education and applied psychology. Scientific journal*. Vienna, 2018. № 3. P. 36–39. (зарубіжне видання Австрії, що внесено до міжнародної наукометричної бази: *Index Copernicus*).

9. Кліпа Yu.V. Компетентнісний підхід в професійній освіті сучасного економіста-підприємця = Competency-based approach to professional preparation of modern economist and entrepreneur. *East European science journal*. Poland, 2018. № 5 (33). P. 27–30. (зарубіжне видання Польщі, що внесено до міжнародної наукометричної бази: *Index Copernicus*).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Кліпа Ю.В. До питання про навчання студентів непедагогічних спеціальностей засобами on-line підготовки. *Інноваційні методи та технології підготовки фахівців соціальної сфери: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ, 30 листопада 2016. С. 23–24.

11. Кліпа Ю.В. Оптимізація професійної підготовки студентів під час самостійної роботи. *1-th European conference on Education and Applied Psychology/ Proceedings of the Conference (October 15, 2017)*. Premier Publishing s.r.o. Vienna Prague, 2017. P. 13–16.

12. Кліпа Ю.В. Сучасні основи навчання студентів засобами ON-LINE у вищій школі. *Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи: матеріали Міжнародної науково-методичної конференції*. Київ, 30–31 жовтня 2017. С. 260–262.

13. Кліпа Ю.В. До питань про практику як навчальну форму професійної підготовки майбутніх економістів. *Проблеми реформування педагогічної науки та освіти: матеріали науково-практичної конференції*. Херсон, 1–2 грудня 2017. С. 103–104.

14. Кліпа Ю.В. Підготовка майбутніх економістів в європейському контексті. *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та*

психології у XXI ст.: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції. Львів, 26-27 січня 2018. Ч. 2. С. 7–10.

15. Кліпа Ю.В. До питання про інформаційно-освітній етап підготовки економістів до професійної роботи. *Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції*. Харків, 9-10 березня 2018. С. 40–44.

16. Кліпа Ю.В. До питання про компетентнісний підхід у професійній освіті економістів-підприємців банківської справи. *Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. Одеса, 16-17 березня 2018. С. 77–78.

17. Кліпа Ю.В. До питання про індивідуальний та контрольний етапи підготовки студента-економіста. *Теорія і практика освіти в сучасному світі*. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро, 30–31 березня 2018. С. 56–59.

18. Кліпа Ю.В. До питання про вирішення професійно-освітніх проблем у підготовці майбутніх економістів-підприємців. *Економічні, політичні та культурологічні аспекти європейської інтеграції України в умовах нових глобалізаційних викликів: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції*. Ужгород, 16–17 квітня 2018. С. 402–404.

19. Кліпа Ю.В. Професійно-освітня підготовка економістів-підприємців як новий шлях до європейського співтовариства. *Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології»*. Київ, 4-5 травня 2018. С. 44–45.

20. Kłipa Yu.V. Про структуру професійної підготовки економістів до підприємницької діяльності = About structure of professional preparation of economists to entrepreneurial activity. *International scientific conference The Formation of a Modern Competitive Environment: Integration and Globalization, Part II, May 25, 2018. Greenwich, UK: Baltija Publishing. P. 147–149.*

21. Kłipa Yu.V. Про зміст професійної підготовки студентів, майбутніх економістів до підприємницької діяльності = About the content of professional preparations of students, future economists, to entrepreneurial. *The 2-nd International youth conference «Perspectives of science and education» (June 10, 2018) Slovo/Word, New York, USA. 2018. P. 31–34.*

22. Кліпа Ю.В. Деякі аспекти підготовки майбутніх економістів до професійної діяльності. *Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки: тези доповідей учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених ДВНЗ «Університет банківської справи»*. Київ, 2018. С. 327–330.

23. Кліпа Ю.В. До питання про основні складові професійної підготовки економістів-підприємців. *Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні: збірник тез наукових робіт міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, 22-23 лютого 2019. Ч. 1. С. 75–76.

24. Klipa Yu.V. Питання про напрями застосування професійних та педагогічних знань випускниками банківських університетів =To the question about directions of professional and pedagogical knowledge application by graduates of banking universities. *III International Scientific Conference Modern Transformation in Economics and Management: Conference Proceedings, Part II* March 29th, 2019. Klaipeda, Lithuania: Baltija Publishing. P. 131–133.

АНОТАЦІЇ

Кліпа Ю.В. Професійна підготовка майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2020.

У ході дисертаційного дослідження встановлено необхідність професійного формування майбутніх фахівців у сфері загальної та прикладної економіки в умовах глобалізації. Розроблено структурно-логічну схему соціально-економічного замовлення на підготовку майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності (за сферами працевлаштування). Встановлено специфіку професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності як складний науково-методологічний комплекс організації освітньо-наукового процесу обумовлений семантикою: цільового призначення ЗВО у типах організації, видах спрямування та на рівнях організаційно-управлінської взаємодії з партнерами (внутрішніми та зовнішніми); особливостей задоволення соціо-економічного попиту суспільства та галузей за економічними видами діяльності у банківському обслуговуванні підприємців в різних функціональних та структурно-організаційних категоріях. Здійснено системний аналіз підходів та принципів організації професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи з компетентностями для підприємницької діяльності.

Розроблено методика організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності та науково обґрунтовано у триаді трактування: як система синхронізованих методів: організації процесу підготовки – організаційно-розпорядчі, адміністративні; за видами діяльності – пізнавально-діяльнісні, наукові методи аналізу; засобів; форм – за дидактичною метою, за місцем провадження, за комплектацією здобувачів освіти. Розроблено модель організації освітньо-наукового процесу професійної підготовки майбутніх економістів банківської справи для підприємницької діяльності, що включає компоненти: організаційно-цільовий, методично-організаційний, змістовно-методологічно-дидактичний та результативний. Результати експериментального дослідження підтвердили ефективність запропонованої методики та моделі.

Ключові слова: організація освітньо-наукового процесу, професійна підготовка майбутніх економістів, банківська справа, підприємницька

діяльність, теорія та методика професійної освіти, економічна безпека.

Klipa Yu.V. Theoretical and methodological foundations for psychological and pedagogical training of future vocational teachers. – Manuscript copyright.

The dissertation contains a study of the traditional vision of professional training of economists in banking to form mechanisms and principles in the criteria and indicators of economic security. Modern approaches (cognitive-activity, situational, scenario, approach to poverty measurement and reduction, managerial decision-making, program-target) and principles (information-activity, scientific knowledge, quality management, rational organization of management, program development) are revealed. The importance of efficient effectiveness of the above approaches is established, which provides the solution of target tasks: determination of theoretical and methodical bases of professional training of economists; characteristics of the conceptual and categorical apparatus of pedagogical research, specifics, approaches and principles of professional training; development of methods of organization of professional training. The structure and content of the research problem is also shaped; it is, namely: theoretical and methodological principles of training future economists for the effective implementation of banking (conceptual and categorical apparatus of the problem of scientific pedagogical knowledge of the needs of professional training of future economists with competencies for entrepreneurship; specifics of professional training of student economist for business activities, systematic analysis of approaches and principles of organization of the system of professional training of future banking economists with competencies for business activities), methods of organizing the educational and scientific process of professional training of future banking economists for business activities (architectonics of professional training of future banking economists with competencies for entrepreneurial activity, methodological content of professional training of future banking economists with business competencies; technologies of professional training of future banking economists with competencies for entrepreneurial activity), substantiation, development and verification of the projected model of organization of the process of professional training of future banking economists with competencies for entrepreneurial activity (structural and organizational components of professional economists activities in the field of banking; the effectiveness of the architecture of structural and organizational principles to ensure the formation of competencies for entrepreneurial activities in applicants-economists for banking; expert evaluation of the projected model of training future economists of banking for entrepreneurship).

The study substantiates the problem of professional training of future banking economists for entrepreneurial activity in stages (theoretical and methodical bases of training of future economists for effective realization of banking; method of organization of professional training of future banking economists for entrepreneurial activity; substantiation, development and verification of design model of professional process economists of banking with business competencies) research to achieve the goal is to substantiate the theoretical and methodological foundations, developed and experimentally tested models and methods of organizing the educational and

scientific process of training future economists. The structural and logical scheme of the social and economic order for preparation of future economists of banking for business activity is developed. The socio-economic conditions of safety of professional training of highly qualified economists are substantiated and visualized. The efficiency of the methodology of organization of educational and scientific process of professional training of future banking economists for entrepreneurial activity is analyzed. The model of organization of educational and scientific process of professional training of future economists of banking for entrepreneurship is theoretically substantiated and designed. The projected model of organization of educational and scientific process of professional training of future banking economists with competencies for entrepreneurial activity is verified.

Key words: organization of educational and scientific process, professional training of future economists, banking, business, theory and methods of vocational education, economic security.

Підписано до друку 27.08.2020 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times.

Наклад 100 прим. Зам. № 092

Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.